ՄԱՅՐԱՄՈՒՏ

ՀՈԳԵՒՈՐ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ԵՐԿԻՒՂ

ԽԱՒԱՐԻՆ ՄԷՋ ՄԱՅՐԱՄՈՒՏ

ՆՈՐ ՀԵԹԱՆՈՍՈՒԹԻՒՆԸ

ԻՆՔԶԻՆՔԻՆ ԳԱԼՈՎ

--Բ Կորն.Դ.18

Աչքով տեսանելիութիւնը իր սահմանաւոր շրջանակը ունի, մտքով երբ կը տեսնուի՝ ենթակային հորիզոնը շատ աւելի կ՛ընդարձակուի, իսկ հոգիով տեսնելը՝ ոչ հորիզոն ունի և ոչ սահմանում, այլ տեսողութեան թռիչքը կը տեսնէ թէ՛ ժամանակի և թէ միջոցի անհունութիւնը: Արուեստի գերազանց զգայարանքներն են լսելիքը և տեսանելիքը: Աղօթքը նման ճգողականութեան, անտեսանելի հոգեշունչ զօրութիւն մըն է:

Տեսնե՛լ միայն արտաքին կերպարանքին նայիլ չէ: Տեսնե՛լ մարմնական աչքով ակնարկ մը նետել չէ, այլ մտքով և հոգիով ներթափանցել, ըմբռնել և ճանչնալ է առարկան, անճնատրութիւնը և դէպք եղելութիւնը: Տեսողութիւնը միայն մարմնական աչքով չէ, այլ հոգի՛ն և սրտի՛ն տեսանելիութեամբ է: Աստուած տեսանելի բաներով անտեսանելին հայտնի կը դարձնէ:

Գրի անհրաժեշտութիւնը հարկաւոր դարձաւ տեսանելի դարձնելու համար Աստուծոյ սէրը մարդոց հանդէպ: Անմարմին խօսքը (Բանը) մարդեղանալով Անշօշափելին՝ Հայր Աստուած, տեսանելի ու շօշափելի եղաւ: Խորհուրդը արտաքին զգալի նշանն է, որուն միջոցաւ տեսանելի ձեւերու տակ անտեսանելի շնորհները կը ստացուին:

Հաւատալ ու սիրել այն զոյգ ճառագայթարձակ
շողերն են, որոնք կը սրբացնեն մարդը և
տեսանելի կը դարձնեն Անտեսանելին:

Ինքնաշարժ մը նիւթէ կը բաղկանայ (matter) բայց նիւթէ աւելի բան մը ունի իր մէջ: Ինքնաշարժ մը ի՞նչ համեմատութեամբ նիւթ կրնանք համարել, և ի՞նչ համեմատութեամբ արժէք:

Մենք միշտ հակամէտ ենք նիւթը շեշտել կեանքի մէջ, սակայն նիւթը որքա՜ն քիչ իրագործումներ կրնայ ունենալ առանց ստեղծագործ մտքի և կազմակերպչական կարողութեան: Մարդ արարած բաղադրութիւնն է նիւթի և հոգիի, մահուան և յաւերժութեան:

Նիւթի պաշտամունքը, այսօր դարձած է գերակշիռ: Մինչդեռ շարժման և զօրութեան սկզբնապատճառը նիւթին մէջ չէ: Լուցկի մը նիւթ է ու շօշափելի առարկայ մինչեւ որ զայն վառես, այնուհետեւ ան կրա՛կ է ուժ ու զօրութիւն, նոյնպէս ալ բառերը կը դադրին ինձ համար գիր ու տառ, նիւթական իրականութիւններ ըլլալէ, ու կը դառնան հոգի և ուժ, զգայնութիւն և շարժում:

Հաւատացեալը կ՛աղօթէ, կը յուսայ և հոգեկան աչքերով կը տեսնայ ու կ՛երկրպաբէ Անտեսանելին: Գիտական և նիւթական իմացումով ինչպէ՞ս բացատրել այդ բներեւոյթը: Հոգեկանի կարեւորագոյն առանձնայատկութիւնը անոր իդէալական աննիւ-

թական բնոյթն է: Կեանքի ծագումը՝ իտէալիստները կը պնդեն թէ Աստուած է, իսկ նիւթապաշտները կը պնդեն թէ նիւթական ծագումէ յառաջ եկած է: Ժամանակը որ անշօշափելի է, մեզ կը փոխադրէ նիւթէն դէպի աննիւթականը: Անսահման այլազանութիւն ներկայացնող նիւթական աշխարհը կը բաղկանայ 90-92 սահմանափակ տարրերէ: Աստուծոյ սէրը նիւթական բան մը չէ, որ վաճառուի և ոչ ալ մասնագիտութիւն մը, որ ուսանելով ստացուի:

Աստուծոյ սէրը բառերով չի բացատրուիր, թուանշաններով չի չափուիր, զգացումներով չի թարգմանուիր: Աստուծոյ Սէրը հաւատո՛վ և փորձառութեամբ կը ճանչցուի: Մարդկային գիտակցութիւնը նիւթ չէ ոչ ալ նիւթեղէն: Մարդու հոգեւոր կոչումը իշխե՛լ է նիւթի և մարմնականի վրայ: Աստուած մէկ է իր իսկութեամբ և բնութեամբ և բազում Իր յատկանիշներով և հանգամանքներով:

Վախճանական դէպքերու ակնկալութիւնը, Յիսուս Քրիստոսի մարմնական Յարութեան պատճառաւ, սովորական հաւատք և յոյս մըն էր սկզբնական դարու նիւթական ու ընկերային հալածանքի ենթարկուած հաւատացեալներու համար:

Մարդ արարած ունի հիւսմանաչ D.N.A.-ի իմացնող և տեղեկացնող բջիջային կազմակերպութեան ցանց մը, որ ենթակային ինքնութիւնը և իւրայատկութիւնը կը փաստէ: Ո՞վ կամ ուրկէ՞ սոյն կենսունակ մանրիկները ստացած են կազմախօսական կարգաւորում և սարքաւորում: Նիւթակա՞ն և մարմնեղէ՞ն գոյութիւնը պարգեւած է սոյն հրաշակերտ կազմածքը, թէ Հոգեկա՛ն ՄԻՏՔԸ:

Նախ ՄԻ՞ՏՔԸ կու գայ, թէ նիւթը և մարմինը:

ՄԻՏՔԸ նիւթականէն աւելի անձնական և գիտակցական իրողութիւն մը կը ներկայացնէ տիեզերքին մէջ, ոչ պարզ զօրութիւն մը: Զօրութիւնը առանձին, առանց մտքի, չի կրնար հնարել գեղեցկութիւն, արդարութիւն և բարին: Եթէ Անձնաւորութիւն, Ինքնութիւն և Հեղինակաւորութիւն ճանչցուած ՄԻՏՔ-ը՝ Աստուած գոյ չէ, մարդ ինչո՞ւ կ՛աղօթէ ու կը շարունակէ աղօթել և հնազանդիլ Գերագոյն Մտքի կամ Բացարձակի: Եթէ կը փափաքիս գտնել, փորձէ՛ աղօթել և հանդիպիլ Աստուծոյ՝ Գերագոյն ՄՏՔԻՆ:

Մեծաշուք հանդէսներով կը տօնախմբենք Յիսուսի Սրբ. Ծնունդը, և մեծադղորդ երգերով ու ցոյցերով կը կատարենք Մարդեղացեալին Տօնը: Այս բոլորը արտաքին ցոյց է միայն, և վայելք. մարդիկ նիւթականացուցած են զայն, հեռացած են Անոր Խորհուրդէն ու Ոգիէն:

Սուրբ Ծնունդը, այլեւս, հաճոյքի--նիւթական հանդէս դարձած է՝--բարեկամներու նուէր տալու և ստանալու օր մը միայն: Յիսուս մէկ անգամ ծնաւ մարմինով, սակայն կը վերածնի ընդմիշտ հոգիով, ու կ՛ապրի Քինք սիրո՛ղ մարդոց սիրտերուն մէջ:

Նիւթականը վտանգաւո՛ր իրականութիւն է. փոխանակ ծառա-

յելու կրնայ տիրապետել և գերեվարել: Քաղաքակրթութեան մէջ մարդ կտրուած է անցեալի իր հոգեւոր և ինքնութեան ակունքներէն ու կ՛ապրի մեքենականացած կեանքի հեւքը, հետապնդելով նիւթականը և մարմնական ցանկութիւնները: Իրողութիւնները դիտած ատեն պէտք չէ մոռնալ ոգին՝ որ հետզհետէ կը խմորուի հոգիներուն մէջ և բնականոն ընթացքով մը նոր և խորհրդաւոր ուղղութիւն մը կու տայ ենթակային: Նախ ուրուագիծը Ճարտարապետի ուղեղին մէջ յետին մանրամասնութեամբ ներկայ է:

Լրիւ, մինչեւ որ աննիւթը կը դառնայ ծրագիր, հիմ, բար շաղախ, տաճար, աղօթք և երկրպագութիւն: Գիտութիւնը կը խորհրդանշէ Հոգեւորը, ինչպէս տիեզերք իր ճարտարապետական կազմուածքով, կը խորհրդանշէ Հոգեկանը՝ Արարիչ Աստուածը:

Նիւթականին ընծայուած անհամեմատ կարեւորութիւնը և բարոյական արժէքներու արհամարհումը, հաւատացեալը կը դարձնեն դէպի այլասերում՝ դրամապաշտութիւն: Նիւթապաշտ հասարակութեան և բարոյական արժէքներու անտարբեր դարու մը մէջ, հաւատք առ Աստուած, պահանջ մըն է հոգեկան սնանկութեան դէմ: Աստուածաճանաչումը հաւատքի ուժն է, նախապաշարումի և նիւթապաշտ ագահութեան դէմ: Մամոնայի ծառայել կ՛ենթադրէ նիւթապաշտ ըլլալ: Արթննանք նիւթապաշտ և ատելավառ ըմբռնումներէ ու տեսնենք սիրո՛յ ու հաշտութե՛ան իրագործումները:

Այսօր, սեռային ու ոճրային երաժշտութեամբ ու վայրաբ տուփական մշակոյթով, յառաջ կը տանի իր բռնատիրական քաղթատիրութիւնը: Նիւթապաշտները կը ջանան նիւթական հարըստութիւն դիզելով գերադասել մտքի և լոյսի երկրպագուները: Իսկ մարդկութեան փարոսները, հոգիի ծառաները առինքնուած Գերագոյն ուժէ՝ Աստուծմէ, կը փորձեն հակազդել ստորերկրեայ մութ ուժերուն՝ Սատանայի ճգողութեան: Իրենց ուսերուն վրայ կը կրեն Քրիստոսի խաչը. Կը տխրին մարդկային ողբերգութեան առջեւ, կ՛ողբան անմեղ մանուկներու մահը, կոյսերու բռնաբառումը, աղջիկներու և կիներու ստրկացումը և վաճառքը:

Պետրոս առաքեալ կանխնած ներկայ աշխարհի սակարանին մէջ կ՛ըսէ անուանական Քրիստոնեաներուն.

«Կ՛աղաչեմ, սիրելինե՛ր, իբրեւ աշխարհի մէջ պանդուխտներ և օտարականներ՝ հեռո՛ւ մնացէք մարմնական ցանկութիւններէն, որոնք հոգիին դէմ կը պատերազմին»--Ա. Պետ. Բ.11:

Կարելի է խօսիլ աստուածայայտնութեան մասին որ կը գերազանցէ պատմականը և վարկածային տեսութիւնը ու կը զգացնէ հոգւոյդ Բացարձակին հպումը: Իր մէջ ունի հրապուրելու կարողութիւնը, որ հազուագիւտ է նիւթապաշտութեան մէջ: Այդ անկշռելի և անշօշափելին, հաւատա՛լն է որ Քրիստոս կը փնտռէ, մարդկային աստուածապարգեւ լոյսի ցոլքերուն մէջ, որ մարդ արտայայտելու է, ստանալու համար խաղաղութիւն, առողջութիւն և հոգւոյ փրկութիւն:

Ուիլիամ Պլէյֆ, Անգլիացի հոգենուրբ արուեստագէտ բանաստեղծը, ներբողեց ու հռչակեց թէ երեւակայութիւնն ու խորհրդաբանութիւնը աւելի՛ գերակայ է ման 18-րդ դարու նիւթապաշտական բանապաշտութիւնն ու արուեստականութիւնը: Ոմանք շլացած ի տես իրագործուող նիւթական յառաջդիմութեանց, կը բացագանչեն.

«Հոն՝ ուր մեռած է Աստուած, կը
յայտնուի մարդոց մեծութիւնը»:

1. Արեւելքէն ծագած է լոյսը, միակ Աստուծոյ, տիեզերքի Արարիչին, գաղափարը: Արեւմուտքէն կու գայ, այժմ, ու կը սողոսկի Արեւելքի մէջ, մթութի՛ւնը անաստուածութեան ու նիւթապաշտութեան բոյներէն:

2. Կը կարծէ թէ գիտութիւնը պիտի պարպէ՛ տիեզերքը՝ իր խորհուրդէն ու պիտի դատարկէ նոյնի՛նքն Աստուծմէ:

3. Սէ՞րը, բարեկամութի՞ւնը, գաղափարակա՞նը, կրօ՞նքը, կը համարուին սոսկ ջղային բաբախումնե՛ր:

4. Ժողովուրդը չէ՛ ըմբռնած տակաւին՝ թէ ինք արարա՛ծն է, ո՛չ թէ Արարիչը:

5. Գետը՝ ակունքո՛վ է գետ: Առանց ակունքի՝ չկա՛յ գետ:

Հակառակ մարդկային ազնիւ գաղափարախօսութիւններու, մենք կ՛ապրինք այնպիսի երկրի մը մէջ, ուր նիւթապաշտութիւնը, դրամապաշտութիւնը, աւելին ա՛լ աւելին ունենալու տենչանքը կը հասնին իրենց գագաթնակէտին. կը ստեղծուին պայմաններ անձը դարձնելու ինքնակեդրոն, եսասէր, այլամերժ, ընդունելու այն վիճակը զորս ուրիշներ կանխաւ վճռած են, առանց մեր հաւանութեան:

Մարդկային ուղեղը որ նիւթեղէն է, կը պատկերացնէ մարդկային աննիւթական մտածումները և խորհրդածութիւնները. գիրն ալ որ պատկերալից է, տեսանելի և շօշափելի կը դարձնէ ուղեղին աննիւթական ըմբռնողական խորհուրդները: Երկիրն ու երկնային, նիւթն ու նիւթեղէնը, իմանալին և պաշտելին միացնող թելը խորհրդապաշտութիւնն է:

Եկեղեցին Յարուցեալ Յիսուս Քրիստոսի նիւթեղէն Մարմինն է: Երաժշտութիւնը աննիւթ և անտեսանելի է, բայց և այնպէս, անըմբռնելի արտայայտութիւնն է տիեզերական հոգեւոր իրականութեան: Խորքն ու Իմաստը երեւոյթներ են իրականութիւններու, որոնք չեն երեւիր, և որոնց մարդիկ կամ շատեր չեն նայիր իսկ:

Պատմական ամէն երեւոյթ, ամէն դէպք որ կը հանդիսադրուի այս երկրագունդին վրայ, խորհրդաւոր ու անտեսանելի իրողու-

թեանց հիմիին վրայ կը կենայ նման այն շէնքերու, որոնց հիմերը աչքերէ ծածկուած են: «Աստղերը՝ լոյսը չեն, բոյսը՝ կեանքը չէ, խօսքը՝ մտածումը չէ, արցունքը՝ ցաւը չէ, ժպիտը՝ ուրախութիւնը չէ: Ասոնք գոյութիւն ունեցող իրականութեանց արտաքի՛ն տեսանելի փաստերն են միայն, ոչ խորհուրդը»:

Պատկերներ, արձաններ, մոմեր, խաչեր կարեւոր խորհրդանշաններն են հոգեւոր իրականութիւններու և կը ձգեն խոր տպաւորութիւններ մտածող հաւատացեալներու հոգիներէն ներս:

Աստուածային Գերազանցութեան տեսանելի իրականութիւնը Հողը կը վերածուի բոյսի, ծառի ցորենի. ջուրը կը վերածուի պտուղի, ցմերուկի: Իսկ արեւի ճառագայթները՝ կը վերածուին կենսանիւթի և ծաղիկներու գոյներու:

Ժամանակը կը հոսի դէպի յաւիտենականութիւն, ինչպէս գետը՝ դէպի ովկիանոս: Տիեզերքի Արարիչը մարդուն մէջ դրած է անմահութեան իղձը, մարդը կը տենչայ մշտական կեանքի, կ՛ուզէ ապրիլ յաւերժօրէն: Այս ըղձանքը ինքնին գրաւականն է յաւիտենականութեան:

Բաւական չէ միայն մտածել զԱստուած, այլ անհրաժեշտ է փորձառաբար ճանչնալ զԱյն: Փորձառաբար ճանչցուած Աստուած Արարիչ՝ Ճշմարի՛տ Աստուածն է: Մինչեւ որ Աստուած չբնակի մարդո՛ւն առօրեայ գործունէութեան մէջ, այդ հաւատքը արժէք մը զօրութիւն մը չգործէր ենթակային մէջ: Աշխարհի մէջ կայ օդ՝ շունչ, սակայն այդ շունչը եթէ թոքերուն շնչառութեամբ մեր մէջ չտարածուի, օդին և շունչին հո՛ն ըլլալը մարդ արարածին բնաւ արժէք մը չներկայացներ: Նոյնն է նաեւ Աստուծոյ հոն ըլլալը:

Աստուծոյ մե՛ր մէջ ըլլալն է որ Յիսուս եկաւ պատմելու և բացատրելու:

«Օ՜, ի՜նչ խորունկ են Աստուծոյ առատ ողորմութիւնը, իմաստութիւնն ու գիտութիւնը: Որքա՜ն անքննելի են անոր վճիռները, և անգննելի են անոր ճամբաները: Եւ իրապէս,

> Ո՞վ կրցաւ երբեք Տիրոջ միտքը կարդալ,
> կամ ո՜վ երբեք խորհուրդ տուաւ Անոր.
> որ փոխարէնը առնելիք ըլլայ Անկէ»:

Որովհետեւ ամէն ինչ Իրմէ է, իրմով և Իրեն համար գոյութիւն ունի: Յաւէտ փա՜ռք Իրեն: Ամէն:--Հռոմ. ԺԱ.33-36:

Սրբութիւնը ո՛չ թէ Աստուծոյ ստորոգելիներէն մին պարտ է ճանչցուիլ, այլ՝ խորագո՛յն իսկութիւնն է Աստուծոյ: Աստուծոյ գլխաւոր յատկանիշը, Իր Սրբութիւնն է: Աստուծոյ Սրբութիւնը այդ անթափանցելի տարածքն է որ Նարեկացին կը կոչէ անմերձենալի: Աստուծոյ հիմնական ու եզական յատկանիշը ԲԱՐՈՒԹԻՒՆՆ Է:

Յիսուս Քրիստոս Իր բարեխօսական աղօթքով կը խնդրէ Հայր

Աստուածմէ, որ «Սրբագործէ զանոնք» (աշակերտները), այսինքն՝ «Քու սեփականութիւնդ դարձուր», որովհետեւ աստուածաշնչական լեզուով բան մը «սրբել»՝ կը նշանակէ Աստուծոյ յատկացնել, վերապահել յատուկ նպատակի--Յով. ԺԷ.17:

"Խորհուրդ" բառը թարգմանութիւնն է յունարէն (mysterion) բառին, որ կը նշանակէ "ծածկուած" կամ "թաքնուած" բան: Լատին եկեղեցին զայն կ՛արտայայտէ (sacramentum) բառով, որ կը նշանակէ "սրբագործում, նուիրականացում": Պօղոս առաքեալ եւս կը յորդորէ Թեսաղոնիկէի եկեղեցին ըսելով.

«Այս է Աստուծոյ կամքը՝ ձեր սրբացումը»--Ա. Թես. Դ.3:

Սրբացումով նիւթականը՝ Հոգեւորին, հունաւորը՝ Անհունին, և ժամանակաւորը՝ Անժամանցելիին հաղորդակից կը դառնան:

Աղօթքը կը սկսի երբ այդ Ամենակալը կը դառնայ Մերձաւորը և հետը կը խօսիմ որպէս Հայր Երկնաւորը, "Դուն"-ով եզակի, ու ոչ "դուք"-ով յոգնակի: Մարդկային մօտեցումը առ Աստուած պարտ է ըլլալ խո՜ր ու ծնրադիր յարգանօք ու խոնարհութեամբ:

Հոգեկան լոյսն է, որ Մագդաղենացին աղտոտ կեանքէն բարձրացուց անբասիր սրբութեան: Աղօթքի և Սրբութեան առջեւ Տրդատ թագաւոր խոնարհեցաւ, մկրտուեցաւ ու դարձաւ հաւատացողը Յիսուս Քրիստոսի:

Թռչունը չի կրնար առանց թեւի ճախրել օդին մէջ, մարդը չի կրնար առանց սրբութեան թեւերուն, առանց սրտի անբծութեան թեւածել դէպի սրբութեան բարձունքը, դէպի անմահութեան Ակնաղբիւրը: Անոնք են սուրբ, որոնք ապրելով հանդերձ աշխարհին մէջ, կը մնան աշխարհէն վեր:

Սրբութիւնը Աստուծոյ Ներկայութիւնն է հոգիի մը մէջ:

Աստուծոյ շնորհքը, լոյսը, մտերմութիւնը, Անոր կամքին գործադրութիւնը ամէն գնով, միշտ ու ամէն տեղ է:

Այսպիսիներու կեանքի նպատակն է՝ եկեսցէ Արքայութիւն Քո: Սրբութիւնը գաղափար, յորդոր ու օրէնքի ամբողջութիւն ըլլալէ աւելի կեա՜նք և վա՜րք է:

«Սրբութիւնը ոչ միայն կոչում մըն է, տեսակ մը հրաւէր՝ Աստուծմէ եկող, այլ նաեւ ուժեղ տենչ մը, խոր ըղձանք մը մարդուն մէջ, երբեմն թերեւս յայտնուող, բայց մի՛շտ իր ներկայութիւնը մտերմաբար անձին զգացնող»

--Գարեգին Ա. Կաթողիկոս:

Յունիս 20, 2003
Թորոնթօ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ԵՐԿԻՒՂ

Ճշմարիտ Քրիստոնեայի մը բազմաթիւ յատկանիշներու կողքին, հեզութիւնն ու երկիւղածութիւնը կու գան լրացնել այն դրոշմը որ կը կազմաւորէ Յիսուսի աշակերտողը: Նոր Կտակարանի մէջ արձանագրուած «երկիւղ» բառը, մօտ հարիւր անգամներ յիշուած է:

Վախնալն ու սոսկալը՝ բոլոր շնչաւոր կենդանիներու բնածին յուզումն ու տպաւորութիւններն են: Քրիստոնէական հաւատքը, թէեւ միայն երկու հազար տարի ի վեր նուիրումի ու զոհողութեան, կենցաղավարութիւն մըն է, վստահելով Յիսուս Քրիստոսի, սակայն անոր կրօնական արմատները շատ հին են, ու կու գան մեզի հեթանոսական խոր հաւատալիքներէն: Յիսուսի հաւատքը՝ բաղդատմամբ հեթանոս հաւատալիքներու, թէ՛ նոր է և թէ՛ կարճ որպէս ժամանակաշրջան: Հեթանոս պատմական հաւատքը և անոր ծէսերը դարերու մշուշապատ վաղ անցեալէն կու գան:

Քրիստոնէական դաւանանքը եւս, ակամայօրէն բաղադրուեցաւ նախապէս գոյ եղած կրօնական հաւատալիքներու հետ:

Դժուար աշխատանք է, երկու հազար տարի վերջ, ջանալ մաքրագործել Քրիստոնէական հաւատքը, անջատելով զայն հեթանոս մտածելակերպերէ եւ աւանդութիւններէ: Որովհետեւ անհամար դարերու ընթացքին, սխալ կամ ուղիղ հաւատալու մղումնաձեւերը համադրուած են մարդկային բջիջներուն խորքը:

Նախաքրիստոնէական երկար դարեր, ժողովուրդներ հաւատացած ու երկրպագած են իրենց աստուածներուն և ջանացած հաճեցնել զանոնք: Նուիրած են իրենց աստուածները զոհաբերելով ընտանի կենդանիներ ու երբեմն ալ իրենց հարազատներու կեանքը: Պատճա՞ռը:

Որովհետեւ մարդիկ միշտ վախցած են աստուածներէն. հեթանոս աստուածները ներկայացած են մարդոց՝ լախտաւոր, աղեղնաւոր, բռունցքաւոր և ահարկու դէմքերով (որոնք տեսանելի են այսօր բազմաթիւ թանգարաններու մէջ): Ծարունակ պատժական յանգամանքով: Խեղճ մարդկութիւնը՝ ինքզինք միշտ տկար և անզօր զգացած է սոյն ահարկու աստուածներու ներկայութեան և երեւոյթներէն: Աստուածները միշտ նկարագրուած և բանդակուած էին մարդոցմէ հսկայ և զօրեղ: Մարդիկ երկրպագած ու պաշտած են աստուածները ոչ թէ սիրելնուն համար, այլ որովհետեւ վախցած էին աստուածներէն:

Վախնալու սոյն մտայնութիւնը որ դժուար էր թոթափել Քրիստոնեայ նորահաւատներու մտապատկերէն, սպրդած և անցած է ցարդ նաեւ, Քրիստոնեաներու մտածելակերպին մէջ:

Աւետարաններու "Աստուածային երկիւղ"ը նկատելու չէ որպէս վախ կամ Աստուծոյ պատժական յանգամանքը, այլ՝ ակնածանք պատկառանք աստուածային սրբութեան առջեւ:

«Երկիւղ» վախ չի նշանակեր, այլ «յարգանք»: Որպէս օրինակ,

երբ ձմեռ ժամանակ ճիւնոտ և աղտոտ կօշիկներով պալատանման տուն մը մտնես, որ մինչեւ դուռը գորգերով ծածկուած է, իբր յարգանք և պատիւ կօշիկներդ կը հանես որ սեմը չ՛աղտոտի. ոչ թէ տանտէրէն վախնալուդ համար, այլ սենեակին անբասիր մաքրութիւնը և անբծութիւնը քեզ կը պարտաւորէ որ միջավայրը յարգես և պատուես: Նոյնպէս ալ երբ հողաշէն մարդ էակը մատչի Աստուծոյ լուսածին ներկայութեան, իր առաջին զգացութիւնը կ՛ըլլայ երկիւղ այդ լուսաճաճանչ Սրբութեան Դիմաց:

Կարդանք Եսայեայ մարգարէին փորձառական հանդիպումը Աստուածոյ Սրբութեան, «Տէրը տեսայ որ բարձր ու վերացած աթոռի վրայ նստեր էր..: Վերի կողմը սերովբէներ կը կայնէին անոր առջեւ ... և փոփոխակի կ՛աղաղակէին ու կ՛ըսէին,

«Սուրբ, Սուրբ, Սուրբ է զօրաց Տէրը.
Բոլոր երկիր անոր փառքովը լեցուն է:
Եւ ըսի,
Վա՜յ ինծի, ահա կը կորսուիմ.
Վասնզի ես պիղծ շրթունք ունեցող մարդ մըն եմ,
Ու պղծաշուրթն ժողովուրդի մէջ կը բնակիմ,
Եւ իմ աչքերս զօրաց Տէրը, Թագաւորը տեսան»:

Հայ ազգին մէջ նաեւ բազմաթիւ սուրբեր նոյնանման փորձառութիւնը ունեցած են Աստուծոյ ներկայութեան, ինչպէս կը կարդանք Սրբ.Նարեկացիի և Սրբ. Ծնորհալիի աղօթքներուն մէջ:

«Մաքրէ զիս քու աստուածային հուրովդ, ինչպէս
հրեղէն լեզուներով մաքրեցիր առաքեալները,
և ողորմութիւն շնորհէ քու արարածներուդ և
ինծի՝ բազմամեղիս»--Սրբ. Ն.Ծնորհալի:

«Դու՛ն միայն կրնաս խիստ փուշերուն մէջէն քաղցր
պտուղներ դուրս տալ, Դուն որ Հայրն ես կեանքի
նոր ու զարմանալի սկզբունքներու: Ատողին բարիք
ընել, հալածիչին համար աղօթել, խոցողին համար
փրկութիւն հայցել, սպանողին համար ներում
խնդրել»--Ս.Գրիգոր Նարեկացի:

Նոյնիսկ ձկնորս Պետրոս, ի տես Յիսուսի իրագործած ձուկերու հրաշքին, Անոր ոտքերուն կ՛իյնայ, ու ծնրադիր կ՛աղաղակէ, «Հեռու՛ գնա ինձմէ, Տէ՛ր, վասնզի ես մեղաւոր մարդ մըն եմ». քանի որ վախը պատած էր զայն և բոլոր անոր հետ եղողները՝ իրենց բռնած ձուկերու որսին պատճառով». Սակայն Յիսուս՝ Իր քաղցրահամբոյր ժպիտով կ՛ըսէ Պետրոսին,

«Մի՛ վախնար, ասկէ ետք մարդիկ պիտի
որսաս կեանքի համար»--Ղուկ Ե.8-11:

Պետրոս երբ ականատես կ՛ըլլայ Յիսուսի գործած հրաշքին, ոչ թէ սոսկումի՛ վախով կը լեցուի, այլ սքանչացումի յափշտակութիւնը զինք կը հիացնէ: Այդ րոպէին Պետրոս դէմ յանդիման կու գայ Յիսուսի մեծութեան և սրբութեան ու իր փոքրութեան ու

մեղանչականութեան: Ասիկայ Պետրոսի հոգեփոխութեան պահն է, սրբազան ուխտի րոպէն, ուր Պետրոս կը դառնայ ուխտեալ հաւատաւորը Նազովրեցի Մարգարէին: Վախն ու սարսափը, անճը կը հեռացնեն ենթակայէն, իսկ երկիւղի ակնածանքն ու մեծարանքը, անճը կը մօտեցնեն հոգեհմայ ենթակային: Ա՛յս է աւետարանաշունչ Աստուածային Երկիւղը:

Աստուծոյ և Անոր սրբազան Խորհուրդներու մտերմութիւնը՝ արարածը պէտք չէ առաջնորդէ այն համարճակութեան ուր մարդ արհամարհանքով խօսի կամ վարուի Աստուծոյ հետ: Ընտանիքի մը հայրը, որքան ալ սերտ բարեկամութիւն մշակէ իր զաւակներուն հետ և սրտակից ըլլայ անոնց, անոնք երբեք նուաստացուցիչ կատակով, կամ անարգանքով պէտք չէ խօսին կամ վարուին իրենց ծնողաց հետ, այլ սիրոյ ակնածանքով և մտերմութեամբ մօտենալու են իրենց ծնողացը:

Երբ մարդկային յարաբերութիւնը՝ իր հողեղէն հանգամանքով կը մօտենայ այն Արարիչին որ իր անկենդան նիւթական կացութիւնը փոխակերպած է աստուածայի՛ն կերպարի, տալով անճնականութիւն և ինքնութիւն, մարդ ակամայ կ՛երկրպագէ սոյն Մեծասքանչ Ներկայութիւնը և բնական հարազատ երկիւղածութեամբ ինքզինք կը զգայ մեղաւոր և անարժան այն Բիւրեղեայ Սրբազնութեան դիմաց: Յիսուսաշունչ Հոգին անմիջապէս օգնութեան կը հասնի այլայլած հոգիին ըսելով,

> «Մի՛ վախնար, ես այսօր քու տունդ պիտի իջեւանիմ»
> (այսուհետեւ քու ինքնութեանդ մէջ պիտի բնակիմ):

Աւետարանաշունչ «մի վախնար» աւետիսն է որ կը խանդավառէ ու կը ներշնչէ հաւատացեալի մը սիրտը և զինք կը կենսատրէ: Մինչեւ Յիսուսա-այգ արշալոյսը, մարդկութիւնը վախով կը մօտենար իր աստուածներուն: Հեթանոս աստուածները, վրէժխընդիր և պատժահարող էին մարդկութիւնը իրենց զայրոյթով և կամայական տենչերով: Մարդկութիւնը՝ ի՛նքը կը ջանար հաճեցնել իր աստուածները նուէրներով, զոհերով և նոյնիսկ մարդազոհութեամբ: Յիսուսի յայտնաբերած Աստուածը՝ Ի՛նքը կը փնտռէ կորուսեալը: Ինքը Իր անսպառ սիրոյ ակնաղբիւրէն կը հոսի ներում և թողութիւն:

> Յիսուսի Աստուածը կը փարատէ՛ վախն ու պատժական հանգամանքը, որովհետեւ մարդ ի՛նքը արդէն իր անհաւատութեամբ և մեղանչումով կը կորսնցէ իրեն մատուցուած յաւիտենական կեանքը:

Հոկտ. 30, 1990
Թորոնթօ

ԽԱԽԱՐԻՆ ՄԷՋ ՄԱՅՐԱՄՈՒՏ

Միթէ կարելի՞ է, հնարաւո՞ր է որ աշնանային մայրամուտ մը՝ իր ճաճանչագեղ ամպերով և կարմրագոյն հորիզոնով, խաւարի մէջ մար մտնէ:

Ծովային պատերազմներու ընթացքին մեծ է թիւը այսպիսի արտակարգ երեւոյթներու: Իրիկուան խաւարին մէջ սողոսկող թորփիլ մը երբ պայթեցնէ թշնամի զրահաւորը, վիթխարի արեւալոյս մը կը ծագի, և նաւը ջրամոյն ըլլալով, արուեստական մայրամուտ կը պատկերէ հորիզոնի պաստառին վրայ: Զրահաւորի պայթումով կատարուած կեղծ մայրամուտը կ՛անյայտանայ առանց կարենալ կրկնելու իր այգալոյսը...:

Երկու հազար տարիներ առաջ արտասովոր մայրամուտ մը տեղի ունեցաւ կէսօրուայ ժամուն որ տեւեց մօտ երեք ժամ: Այս մայրամուտը թէ՛ առարկայական էր և թէ հոգեկան:

Ազգայնամոլութիւնն ու փառամոլութիւնը կուրցուցած ու լեցուցած էին բանականութիւնը: Վրէժխնդրութիւնն ու ատելութիւնը դաւաճանած ու մահուան մատնած կը կարծէին Կեանքը, Սէրը և Գթութիւնը: Նախապաշարուած խուժանը կ՛եռար և կը վխտար թափելու Անմեղ Արիւն ու կորսնցնելու անկորնչելի Կեանքը Յիսուսի:

Բորբոքած այս խռովարկու տեսարանին առջեւ, մայր բնութիւնը՝ չկարենալով համբերել պատահած անիրաւութեան և անարդարութեան, փակեց արեւին լոյսը և զլացաւ երկրագունտին շողարցակել կեանքին ճառագայթները անոնց որոնք մերժած էին յաւիտենական Կեանքի Ակնաղբիւր՝ Յիսուս Քրիստոսը:

Աստուածառաք Լոյս Յիսուս, լուսաւորած էր մարդկային միտքն ու հոգին: Իր սիրոյ ճառագայթումով բուժա՛ծ էր կոյրերը, հիւանդները և դիւահարները: Անստեղծ Լոյս Աստուածորդին, Պասէքի կէսօրին, չարին ու մարդկային մոլեռանդ խաւարի աղջամուղջին մէջ, փրկութեան շողշողուն մայրամուտ ստեղծեց Իր դաւաճաններուն և խաչգամողներուն:

Անճառելի Սիրոյ չօշափելի Մայրամուտը կիրարկուեցաւ Հրեայ ժողովուրդին կողմէ յանուն հաւատքի և հայրենեաց:

Յիսուս մոռցած էր մարդոց անգթութիւնն ու անիրաւութիւնը, մոռցած էր Իր դառն ցաւերը, միայն կը դիտէր այն ահաւոր զառիթափը ուր իր դաւաճան ազգակիցները կը գահավիժէին որպէս ինքնախափ լուսաւորեալներ: Յիսուս՝ որպէս Ռահվիրայ Իր սիրոյ

առաքելութեան, խաւար մայրամուտը լուսաւորեց աննախընթաց անյիշաչարութեամբ երբ արտասանեց,

«Հա՛յր, ներէ՛, անոնց, վասնզի
չեն գիտեր՝ թէ ինչ կ՛ընեն»:

Վերոյիշեալ արեւալոյս խօսքերը՝ աւազակին խաւարը փարատեցին ու խաչքամող հարիւրապետ Հռոմէացին հաւատքի դարձուցին:

Խաւարի այս մայրամուտը՝ թորփիլահար զրահանաւին անյայտացող և կորսուող մայրամուտը չէր: Խաչելութեան այս սուրբ Արեւամուտը կրկին պիտի ճառագայթէ՛ Յարութեան յաղթական այգալուսով ու ծիածանով, ոչ թէ կրկին մարը մտնելու համար, ինչպէս ստեղծուած արեւը, այլ՝ ընդմիշտ լուսաւորելու բոլոր հոգիները անոնց, որոնք հաւատարիմները, ուխտաւորները և նուիրեալները պիտի դառնան Իր Միաբանութեան:

Յիսուս՝ թէեւ խաւարի մէջ մար մտաւ, սակայն փառապանծ արշալոյսի՝ նկարչագեղ Յարութեամբ կանգնեցաւ խորտակելով դարաւոր գերեզմանն ու զարհուրելի մահը:

Պանծալի և յաղթական Յիսուս՝ բնութեան և մարդու հոգեկան խաւարը փոխակերպեց լոյսի, գիտակցութեան և սիրոյ:

Հոգեկան յափշտակութեան մէջ, վշտահար Մագդաղենացին ու թերահաւատ Թովմաս տեսան Յարուցեալ Յիսուսը իրենց դիմաց կանգնած ու վկայեցին բարձրաձայն, ըսելով.

«Իմ Տէրս ու իմ Աստուածս»:

Մեզմէ քանինե՞ր արդեօք, իրենց հոգեկան խաւա՛ր թերահաւատութեան մէջ կը տեսնեն իրենց դիմաց կանգնած Յարուցեալ և յաղթական Յիսուսը: Որպէս յաւիտենական այգալոյս, Յիսուս կը հանդիպի մեզմէ իւրաքանչիւր ուղեւորին և աշխատաւորին:

Այս սուրբ Զատկի առաւօտուն կրնա՞ս նշմարել անպարտելի Յարուցեալ Յիսուսը և միացնելով ձայնդ, անհամար հաւատացեալներու արձագանգին, իմաստաւորել հաւատոդ ու գոչել,

Յիսուս Քրիստոս Յարեաւ ի մեռելոց»:

Այս վկայութեանդ որպէս արձագանգ պիտի լսես
միլիոնաւոր ննջեցեալներու հաւաստումը, որ
բնաբջօրէն և լուռ պիտի ծիածանէ և ըսէ.

«Օրհնեալ է Յարութիւնն Քրիստոսի»:

Յունիս 17, 1988
Թորոնթօ

ՆՈՐ ՀԵԹԱՆՈՍՈՒԹԻՒՆԸ՝

ՆԻՒԹԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆԸ ՈՒ ՄԱՐՄՆԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Յիսուս չի ծամծմեր բառերը, Ան կը խօսի օրուան և պահանջին համաձայն, կը յանդիմանէ, կը խարանէ, կը դատապարտէ նոր հեթանոսութիւնը՝ նիւթապաշտութիւնն ու մարմնապաշտութիւնը ի՛նչ տարազի տակ ալ թագնուած ըլլան անոնք:

Կարդալ տաճարին մէջ առուծախ
ընողներուն վտարումը--Յով. Բ.13-17:

«Անոնք որ միայն իրենց մարմնական պահանջներով կը ղեկավարուին, անոնց մտածելակերպը մարմնական է. մինչդեռ անոնք որ Հոգիին թելադրած ձեւով կ՛ապրին, անոնց մտածելակերպը հոգեւոր է: Մարմնականը խորհիլը մահ կը պատճառէ, մինչ հոգեկանը խորհիլը Կեանք և խաղաղութիւն: Մարմնականին կառչած միտքը Աստուծոյ թշնամի է, որովհետեւ Աստուծոյ օրէնքներուն չի հնազանդիր, ո՛չ ալ կրնայ հնազանդիլ: Ահա թէ ինչու, անոնք որ մարմնականին կը հետեւին՝ Աստուծոյ հաճելի չեն կրնար ըլլալ»-- Հռոմ. Ը.5-8:

Ի՞նչ է մարմնականը:

Աստուծոյ պահանջքները կը յառաջանան, օրինականէն և սահմանաւորէն, դէպի բարոյականը, և բարոյականէն դէպի հոգեւորը: Աղօթք առ Աստուած մտերմութիւն մը պէտք է դառնայ, ոչ թէ միայն նեղութեան և տագնապի պարագային, այլ նաեւ փառաբանութեան:

«Աստուած ինձի յայտնեց թէ ինչ է աղէկը, ու Տէրը ինձմէ ի՛նչ կը պահանջէ, բայց միայն իրաւունք ընել, ողորմութիւնը սիրել ու խոնարհութեամբ քու Աստուածդ հետ քալել»--Միքիա Զ.8:

Ինչ որ մարմնական է, զգալի է, իսկ ինչ որ անմարմին՝ իմանալի: Մարդու հոգեւոր կոչումը իշխե՛լ է նիւթի և մարմնականի վրայ: Տեսնե՛լ՝ միայն արտաքին կերպարանքին նայիլ չէ. տեսնե՛լ մարմնական աչքով ակնարկ մը նետել չէ, այլ մտքով և հոգիով ներթափանցել, ըմբռնել և ճանչնալ է առարկան, պարագաները կամ անձնաւորութիւնը: Տեսողութիւնը միայն մարմնական աչքով չէ, այլ հոգիին և սրտին տեսանելիութեամբ:

«Աստուած Իր Հոգիին միջոցաւ որ ձեր մէջ կը բնակի՝ պիտի կենդանացնէ նաեւ ձեր մահկանացու մարմինները»--Հռոմ. Ը.11:

1. Մկրտութիւնը մեզ Քրիստոսի մարմնակից և իրարու անդամակից կ՛ընէ:
2. Ս. Հաղորդութիւնը կ՛աճեցնէ այս միութիւնը և կ՛եղբայրացնէ:
3. Մեզ՝ Յիսուս Որդւոյն մէջ Իր որդիները կ՛ընէ և կը մղէ հաւատացեալները նմանելու Քրիստոսի:
4. Սուրբերու հաղորդութեամբ՝ հաւատացեալները կը մտնեն այն անհամար վկաներու երամին մէջ:

Քրիստոնէութիւնը ազատագրուիլ է անհրապոյր, անհոգի, մարմնապաշտ մշակոյթէն և գտնել հարազատ սիրոյ ջերմութիւնը և ոչ թէ զգայական հեշտասիրութիւնը: Յիսուսի առաքելութեան մէջ և այժմ Եկեղեցւոյ հիմնական հարցը դաստիարակութիւն և ուսուցում ըլլալու է, այսինքն մարզել մարդը հոգեպէս, մտաւորապէս և մարմնապէս: Որովհետեւ, մարմնապաշտ մարդուն ուրիշ ոչ մէկ բան կը հետաքրքրէ, բացի ի՛ր անձին փափկութիւնը ու հաճոյքները:

Բարութեան մարմնացեալ անհատականութիւնը՝ Յիսուս, Աստուծոյ մարմնացեալ Ներկայութիւնն էր երկրի վրայ: Սոյն պատճառաւ Ան ըսաւ.

«Ա՛ն որ Ջիս տեսաւ, Հա՛յրը տեսաւ»:

Աստուծոյ օգնութեամբ կրնանք անգամ մը եւս թարգմանել իր խօսքը մեր ժամանակակից լեզուին զայն մարմնացնելով մեր ներկայ կեանքին մէջ, որպէսզի Աւետարանը կարենայ ապրիլ, և ապրելով, կարենայ ազատել այսօր, ինչպէս միշտ ազատած է "ես"ին ու մեղքին գերիները: Եկեղեցին, մարմինը դառնալու է Յիսուսի սպասաւորութեան: Ան ըսաւ Իր աշակերտներուն.--

«Ես ձեր մէջ սպասաւորի պէս եմ»--Ղուկ. ԻԲ.27:

Քրիստոնէութեան առաւելութիւնը այն է, որ ան տեսութիւն մը չէ միայն և ոչ ալ վարդապետութիւն մը, այլ՝ մարմնաւորո՛ւմը, Յիսուս Քրիստոսի Անձնաւորութիւնը և ապրումը:

Նոր հեթանոսութիւնը նիւթի պաշտամունքը դարձուց գերակըշիռ: Ժամանակը որ անշօշափելի է, մեզ կը փոխադրէ նիւթէն դէպի աննիւթականը: Աստուծոյ սէրը նիւթական բան մը չէ, որ վաճառուի և ոչ ալ մասնագիտութիւն մը, որ ուսանելով ստացուի:

Աստուծոյ սէրը բառերով չի բացատրուիր, թուանշաններով չի չափուիր, զգացումներով չի թարգմանուիր:

Մեծաշուք հանդէսներով կը տօնախմբենք Ս.Ծնունդը, և մեծադղորդ երգերով (կաղանդ պապայով) ու ցոյցերով կը կատարենք Անոր Ծննդեան Տօնը: Այս բոլորը արտաքին ցոյց է միայն, և վայելք: Մարդիկ նիւթականացուցած են զայն, հեռացած են Անոր Խորհուրդէն ու ոգիէն: Յիսուսի Ծնունդը, այլեւս, հաճոյքի--մարմնական, նիւթական հանդէս--դարձած է՝ բարեկամներու նուէր տալու և ստանալու օր մը միայն: Յիսուս մէկ անգամ ծնաւ մարմինով, սակայն կը վերածնի ընդմիշտ հոգիով, ու կ՛ապրի Ջինք սիրո՛ղ մարդոց սիրտերուն մէջ:

«Ոմանք շլացած ի տես Արեւմուտքի մէջ իրագործուող
նիւթական յառաջդիմութեանց, կը բացագանչեն.
«Հոն՝ ուր մեռած է Աստուած, կը յայտնուի մարդոց մեծութիւնը»:

1. Արեւելքէն ծագած է լոյսը, միակ Աստուծոյն, տիեզերքի Արարիչին, գաղափարը: Արեւմուտքէն կու գայ, այժմ, կը սողոսկի Արեւելքի մէջ, մթութի՛ւնը անաստուածութեան ու նիւթապաշտութեան բոյներէն:

2. Կը կարծէ թէ գիտութիւնը պիտի պարպէ՞ տիեզերքը՝ իր

խորհուրդէն ու պիտի դատարկէ նոյնի՛նբ Աստուծմէ:

3. Սէ՞րը, բարեկամութի՞ւնը, գաղափարակա՞նը, կրօ՞նբը, կը համարուին սոսկ ջղային բաբախումնե՛ր:

4. Արեւմուտքը չէ՛ ըմբռնած տակաւին՝ թէ ինբ արարա՛ծն է, ոչ ո՛չ թէ Արարիչը:

5. Գետը՝ ակունբո՛վ է գետ: Առանց ակնունբի՝ չի կայ գետ:

Հակառակ մարդկային ազնիւ գաղափարախօսութիւններու, մենբ կ՛ապրինբ այնպիսի երկրի մը մէջ, ուր նիւթապաշտութիւնը, աւելին ա՛լ աւելին ունենալու տենչանբը կը հասնին իրենց գագաթնակէտին. կը ստեղծուին պայմաններ անձը դարձնելու ինբնակեդրոն, եսասէր, և այլամերժ:

Այսօր, համայն բաղաբակրթութեան մէջ, մարդ կտրուած է անցեալի իր ակունբներէն ու կ՛ապրի մեբենականացած կեանբի հեւբը, հետապնդելով նիւթականը՝ դրամը: Աստուածաճանաչումը հաւատբի՛ ուժն է, նախապաշարումի և նիւթապաշտ ագահութեան դէմ:

«Այս պատկառելի տարիբին ատենն է որ ծերութեան
հասած անձ մը կ՛ազատագրէ հոգին նիւթապաշտ
իտէալներու կապանբներէն և կ՛ապաւինի Աստուծոյ
հայրագորով սիրոյն պաշտպանութեան»
--Վարդան բհնյ. Տիւլկէրեան:

Երաժշտութիւնը աննիւթ է, բայց և այնպէս, ան ըմբռնելի արտայայտութիւնն է տիեզերական կարգին. նոյնպէս Յիսուսի Աւետարանը երաժշտութիւնն է յաւիտենական կեանբին և արտայայտութիւնը Ճշմարտութեան: Ըմբռնելի անոնց համար, որոնբ կը հաւատան: Առաջին Քրիստոնեաներու մէջ բարոյական գերադաս ուժ մը արտայայտուեցաւ, աստուածային գեր ի վեր կեանբ մը և նկարագիր մը ի յայտ եկաւ: Քրիստոսի Մարդեղութիւնը, ֆիզիբական գոյութեան տուաւ աստուածաստեղծ նկարագիր, որովհետեւ մարմինն ալ Աստուծոյ ձեռագործն էր:

Խաչեցեա՛լն է որ պիտի փրկէ մեզ, Խաչեցեալի ճամբա՛ն մեր կեանբին աղբիւրն է, և Ան տեսիլբ, տոկունութիւն և նկարագիր կը կերտէ մեր մէջ: Խաչեցեալին յաղթանակը՝ մեռելոց Յարութի՛ւնն է, յաւիտենական կեանբի խոստումը: Մարդկութիւնը շեղելով իր նկարագրէն կորսնցուցած է, կեանբի իմաստն ու նպատակը: Երբ Քրիստոսի կը միանանբ, այս մարմնական ինբնութիւնը, հին նկարագիրը իրեն յատուկ բոլոր հետաբրբրութիւններով կը դադրի, տեղ տալով՝ նոր ու հոգեւոր կեանբը մը:

«Ցէր Յիսուս Քրիստոսի՛ նկարագիրը ձեր վրայ առէբ»
--Հռոմ. ԺԳ.14:

Աւետարանի շունչով կազմուեցաւ Հայոց ազգային նկարագիրը, և Հայ ժողովուրդը բրիստոնէական դաստիարակութեամբ նոր կաղապարի մը մէջ մտաւ, ու գիտակցօրէն կրեց իր կոչումին խաչը պատմութեան մրրկայոյզ դարերու ընդմէջէն: Ան, Իր ապ-

րումով, նուիրումով և անձնազոհ խաչելութեամբ, ճշմարտապէս ցոյց տուաւ մարդ արարածին, Աստուծոյ իմանալի՛ նկարագիրը:

Առանց Աւետարանի՝ տկար է մեր ազգը: Առանց մեր պապենական մշակոյթի սուրբ ժառանգութեան տժգոյն կը դառնայ հայութեան դիմագիծն ու նկարագիրը, նիւթապաշտ և մարմնապաշտ նոր հեթանոսութեան մէջ:

"Եթէ քրիստոնէութիւնը իր ստեղծած դպրոցով ու դպրութեամբ ամուր դրոշմ մը չտար մեր ազգային նկարագրին, եթէ գիտակցական զարթնումով մը չջեղտեր մեր ազգային անհատականութիւնը, Բիւզանդական, Սասանեան կամ Սարակինոսեան կլանող տիրապետութիւնը դիւրաւ պիտի կազմալուծէր և ընկլուզէր մեզ" --Եղիա Քասունի:

Յիսուսի հերոսական նկարագիրը Անոր հերոսական յուսադրումին մէջն էր: Այս յոյսը միացած ու կցուած էր դիւցազնական սիրոյ և հաւատքի՛ հետ: Նկարագիրը՝ ապրուած կեանքի մը նկարահանումն է: Ամէն Հայ ազգային թէ անհատական վարժարանի նշանաբանը պարտ է ըլլալ առաքեալին խօսքը.--.

«Մինչեւ նկարեսցի Քրիստոս ի ձեզ»:

Նկարչութեան գաղափարականին նպատակն է ներկայացնել մարդկային մարմնի գեղեցկութիւնը, իսկ գրականութեան մէջ, գաղափարականը՝ մարդկային հոգին է: Մարդ ըլլալ կը նշանակէ նմանիլ Քրիստոսի: Քրիստոսի նմանելու ձգտումն իսկ՝ կը բարձրացնէ մեր հոգին, կ՛ազնուացնէ մեր արարքները, և թռիչք կու տայ մեր ճիգերուն: Աստուած այլեւս չէ՛ այն ինչ որ մարդիկ ստեղծած էին քարէ ու նիւթէ, իրենց մարմնական կերպարին կամ անասուններու նմանութեամբ: Ոչ ալ իմաստասէրներ ու գաղափարախօսներ տեսաբանած էին տիեզերքն ու կեանքը, կարենալ բացատրելու համար կեանքի գոյացութիւնը:

Քրիստոնէութեան գերագոյն և վսեմագոյն իրականացումն է. “Պիտի ըլլանք Անոր Յարութեան նմանութեամբ”:--Հռոմ. Ջ.5: Աստուծոյ կերպարը աստուածային ներքին ճգտումն է մարդուն մէջ:

Ինչպէս դրամը, երբ եղծուի արհունական կնիքը իր վրայէն, անարժէք կը դառնայ: Նոյն վիճակին կ՛ենթարկուին բոլոր անոնք որոնք կը հրապուրուին "նոր Հեթանոսութեամբ":

Ջաւակ մը որոշ հասարակաց յատկանիշներ կ՛ունենայ իր հօր հետ՝ ժառանգական կամ ստացական գիծերով: Մարդիկ կրնան նշմարել հօր և զաւկի նմանութիւնը:

Քրիստոնեայի մը արտայայտութիւնը անպայման պարտ է ցոլացնել իր երկնաւոր Հօր նմանութիւնը:

Հոկտեմբեր 31, 2003
Թորոնթօ

ԻՆՔԶԻՆՔԻՆ ԳԱԼՈՎ

(Անառակին վերադարձը)

Քանի՜, բանի անգամներ իմացած ենք մեր բարեկամներէն և ծնողքներէն, որոնք կ՛ըսեն մեզի, «Ինքնիրմէս ելած եմ» կամ այս տղան «զիս՝ ինքզինքէս հանեց»:

Ի՞նչ կը նշանակէ այս «ինքն»ը: Այլ խօսքով կ՛ըսենք, «Ես ինքս հրամայեցի» այս ինչ բանը: Ինչո՞ւ կը շեշտենք «ինքն» բառը և չենք ըսեր «ես» հրամայեցի: Նաեւ կ՛ըսենք երրորդ անձի մը համար, «ինք իրեն կը խօսի»: Ո՞վ է «ինքն» և ո՞վ է «իրեն»ը. միտքը թարմացնելու համար, յիշեմ, թէ այս խօսքերը «Անառակ Որդիի» Առակին ամենակարեւոր հաղորդագրութիւնն է:

"Ինքզինքին գալ" զգաստանալ, խելաբերիլ կը նշանակեն:

Քարոզիչներ, ջանացած են վերոյիշեալ բառերուն տալ զանազան բացատրութիւններ և մեկնաբանութիւններ, որոնք աւելի կնճռոտած են լուսաբանութիւնը, բան Յիսուսի պարզ ու պայծառ պատմուածքները: Կարգ մը ջերմեռանդ հոգեւորականներ, վերոյիշեալ «ինքզինքին գալով»-ին տուած են «ապաշխարած» կամ «վերստին ծնած» ըլլալու լուսաբանութիւնը: Այս երկու բառերն ալ շատ գեղեցիկ են իրենք իրենց պարունակին համար, սակայն յստակացնող բացատրութիւններ չեն: Իմացական հասկացողութեան հասանելի չեն:

Քսաններորդ դարու տրամաբանող մարդ էակին՝ վերացական բառեր իմաստ չ՛ունին, որվեհետեւ արդի մարդը ամէն խօսք վերլուծել կը սիրէ:

Յիսուս՝ Իր ազգին մարգարէաշունչ մատենագրութիւնը վերլուծելով ջանաց բացատրել, նաեւ այսօր, արդի մարդկային միտքը մեկնաբանական բացատրութեան կը կարօտի ըմբռնելու և գնահատելու համար իր հաւատացածները:

Ուստի վերադառնանք ի՞նչ է "ինքն"-ի բացատրութեան:

Մարդ էակին իմացական և բանական ինքնութիւնը շեշտող և զինք, անասուններէն զատորոշող ու աստուածակերպառ դարձնողը՝ իր անձնաւորութիւնն է: Աստուած մարդ էակին Ի՛ր Ծունչը փչեց ո՛չ թէ անասուններուն ստացած շունչը: Այսինքն մարդկային գոյութեան իսկութիւնը և էութիւնը: Եբրայերէն, Յունարէն և Ասորերէն լեզուներու մէջ «շունչ, բամի, հոգի, ոգի, ինքն և անձն» նոյն բառերով կը գրուին: Նոյնանման բառի արմատէն, կը ստանանք, նաեւ Լատիներէնի մէջ «անիմա» բառը որ կը նշանակէ «օդի հոսանք, շունչ և հոգի»: Հայերէն լեզուի «ինձ և ինձն » բառերը Արաբերենի մէջ կ՛ըլլան, «ինս և ինսան» որ կը նշանակէ մարդ էակ:

Քսան դարեր առաջ, աշխարհի ամենամեծ բաղաքին՝ Հռոմի մէջ, ստրուկները չէին ճանչցուած որպէս "անձ": Մարդ անհատին էութեան և իսկութեան հակադիրը՝ ոչնչութիւնն է: Յուշկապիկը, իշացուլը լոկ անասուններ են՝ առանց անձնաւորութեան (Հոգիի

շունչին)։ Յետադարձ ակնարկով դիտենք Ծննդոց գրքի մարդկային ստեղծագործութիւնը,

«Տէր Աստուած գետնին հողէն շինեց մարդը, և անոր ընդունին կենդանութեան շունչ փչեց, ու մարդը կենադանի հոգի եղաւ»։ Ծննդոց Բ. 7։

«Շունչ» բառը, Սեմական բարբառ ըլլալով «նէֆէշ» և Արաբերէն «նեֆես» կը հնչուի։ «Նեֆես» բառը կու գայ «նեֆս» բառի արմատէն։ Այսինքն, Արարիչ Աստուած, մարդը անասուններէն կը զատորոշէ շնորհելով անոր անձնաւորութիւն (նեֆս)։

Աստուած՝ Իր անսպառ սիրոյ ակնաղբիւրէն կը շնորհէ Ի՛ր աստուածային անձնաւորութենէն գիտակցութեան կայծ մը «նեֆս» մը Ադամ մարդուն։

Այս կաւային և հողաշէն յօրինուած կաւային արարածը կը փոխակերպուի բանական, իմացական և հոգեկան մարդ-արարածի։

«Եւ մարդը եղաւ կենդանի հոգի...»--կ՛ըսէ Գիրքը։

Վերադառնանք վերնագիր բառերուն՝ Անառակ Որդիի ինքզինքին գալուն։ Շատ մը մարդիկ կը վախնան իրենք իրենց գալու. ոմանք ալէրգի կը դիմեն և կամ «թղթախաղի որ իրենք զիրենք մոռնան։ Ներկայիս մարդ արարածը ինքզինք մոռնալու համար հեռատեսիլի մոլութեան նուիրած է ինքզինքը։

«Ինքզինքին գալու», «ինքզինքը գտնելու» սոսկումը շատ ակներեւ է մարդկային հոգեբանութեան մէջ։ Որովհետեւ մարդ սխալական է և մեղանչական, երբ ինքզինքին գայ, եկած կ՛ըլլայ ոչ թէ միայն իր անձին դէմ յանդիման, որպէս հայելի, այլ՝ այդ աստուածայի՛ն կայծ ճառագայթին որ իր Արարիչն է սուրբ և ճշմարիտ։ Այսինք, իր խղճին։ Մարդ, որ միշտ ինքզինքը տեսնել կ՛ուզէ որպէս աստուած, ամենագէտ, չ՛ուզեր հանդիպիլ իր Արարիչին։ Չ՛ուզեր գալ ինքզինքին որ չտեսնէ իրմէ Գերազանցը՝ զինք սիրող Հօր Աստուծոյ։ Մարդուն հպարտութիւնը զինք կ՛անջատէ իր Արարիչ Աստուծմէ։

Անառակ Որդին՝ նախ բան վերադարձը իր հօր, «գալո՛վ ինքզինքին» արդէն հանդիպում մը ունեցաւ իր Երկնաւոր Հօրը, ի՛ր անձնաճանաչումին մէջ։ Անառակ որդին երբ խոնարհեցաւ, ի՛ր անձին մէջ գտնուող աստուածային Ներկայութեան, այդ իսկ էր իր ապաշխարութիւնը։ Իր նուիրումը։ Ան իր ինքնութիւնը անձնատուր ըրաւ այդ Մեծ Ինքնութեան Աղբիւրին։

Անառակ որդիին որոշումը՝ "իր հօր երթալը", հոգեկան և իմացական փոփոխութիւն մը սկսաւ գործել իր իւրաքանչիւր բայլափոխին։ Մինչեւ հասնիլը իր հօր տան սեմը, Անառակը արդէն ապաշխարած էր ու «վերստին ծնած»։

Իր հօրը հետ ունեցած հանդիպումը և խոստովանանքը՝ ապացոյց մըն է որ գոռոզ և ամբարտաւան Անառակը, իմացական ու հոգեկան բարեշրջման մը ենթարկուած էր։

Ընդհանրապէս յետադարձ բայլ մը ժխտական արդիւնք կ՛ունենայ, սակայն այս անառակին յետահայեացքը թէ՛ վերելքի և թէ՛

ալ իր փրկութեան պատճառ դարձաւ: Ոչ թէ միայն իրեն, այլ բոլոր անոնց որոնք կեանքի պատրանքներէն հրապուրուած հեռացած են իրենք իրենց եմ, ու զիրենք անձնատուրութիւն ընող Հա՛յր Աստուծմէ: Երբ վերադառնան իրենց Արարիչին, հոն պիտի տեսնեն անսպառ սիրոյ Ակնաղբիւրը, որ կը հոսի յաւերժօրէն, բուժելու, ամոքելու, մխիթարելու և հիւրնկալելու զիրենք:

Այս վերադարձի որոշումն ու վճիռը,
ոմանց համար ապաշխարութիւն է,
ուրիշներու համար վերստին ծնունդ
և բոլոր Յիսուսը սիրողներու
համար ալ հաւատա՛լ է:

Դեկտ. 4, 1987